

Організаційно-педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету

Нестуля Світлана Іванівна¹

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Полтава, Україна

E-mail: snestulya@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0599-6647>

Особливого значення в умовах динамічних змін, що відбуваються в сучасному суспільно-політичному, економічному, освітньому просторах України, набуває провідна роль ефективних менеджерів, лідерів-професіоналів, здатних до швидкої адаптації до трансформаційних та модернізаційних процесів, які нині відбуваються в українській економіці, політиці, виробництві, освіті, сфері послуг тощо. Відтак, постає проблема формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Метою проведеного дослідження є обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університетів та окреслити шляхи їх реалізації.

З'ясовано, що організаційно-педагогічні умови доцільно трактувати як принципові підстави для поєднання дій, які становлять процес формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. І розглядати їх, рівно як і впроваджувати, потрібно комплексно. Визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови у такому формулюванні: спеціальна підготовка науково-педагогічних кадрів університету до процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів (реалізовано засобом упровадження авторської освітньої програми курсу «Інноваційні методики викладання у вищій школі: новітнє в європейській та світовій практиці»; активізації участі викладачів у науково-практичних конференціях різних рівнів, круглих столах, майстер-класах, тренінгах тощо); розширення можливостей процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів шляхом упровадження дистанційного навчання в освітньому середовищі університету (реалізовано за допомогою створення дистанційного курсу «Основи лідерства»); впровадження системи кайдзен в освітньому середовищі університету (реалізовано у ході постійно діючого семінару-практикуму «Технологія кайдзен: шлях до лідерства»).

Ключові слова: менеджер, лідер, формування, лідерська компетентність, організаційно-педагогічні умови, дистанційне навчання, кайдзен.

Вступ. Нині проблема формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі вітчизняних університетів зумовлена швидкозмінними динамічними перетвореннями, які відбуваються в соціально-економічній, суспільно-політичній, освітній сферах України, оскільки актуалізується лідерська управлінська парадигма, яка сьогодні успішно упроваджується у переважній більшості українських закладів вищої освіти. Безсумнівно, що трансформаційні та модернізаційні процеси, які нині відбуваються в українській економіці, політиці, виробництві, освіті, сфері послуг будуть успішними за умови провідної ролі у їхній реалізації ефективних менеджерів, лідерів-професіоналів. Відтак, потребує переосмислення процес професійної підготовки майбутніх менеджерів у вітчизняних університетах, який має бути спрямований на формування у них лідерської компетентності. У зв'язку з цим не викликає сумнівів необхідність визначення організаційно-педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів у вітчизняних університетах.

Незважаючи на те, що наявні теоретичні та практичні підходи щодо підготовки майбутніх менеджерів (М. Діденко, Г. Кот, В. Локшин, О. Пилипчук, В. Саляхов, О. Хмизова, Л. Шигапова, О. Яценко та ін.) внесли свій вагомий внесок у процес формування лідерської компетентності студентів, недостатньо було розглянуто питання визначення організаційно-педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університетів.

¹ доктор педагогічних наук, доцент кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Мета та завдання дослідження: обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університетів та окреслити шляхи їх реалізації.

Матеріали та методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукових джерел з досліджуваної проблеми для уточнення сутності поняття «організаційно-педагогічні умови», визначення організаційно-педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університетів.

Результати дослідження, обговорення результатів. У ході наукового пошуку з'ясовано, що орієнтиром успішного процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету слугують організаційно-педагогічні умови.

Організаційно-педагогічні умови, зазначає С. Нелюбов, – це сукупність процесів та відносин, які забезпечують ефективне управління процесом формування суб'єктивної позиції студентів під час оптимізації освітньої діяльності в освітньому процесі (Нелюбов, 2001: 9).

У своїх дослідженнях А. Зубко потрактовує терміносполучення «організаційно-педагогічні умови» як: 1) умови, що забезпечують процес навчання (рівень професійної компетентності викладачів; ступінь готовності до навчання студентів) та 2) умови, що забезпечують вдосконалення освітнього процесу в освітньому закладі (матеріально-технічне, навчально-методичне, фінансове забезпечення тощо) (Зубко, 2002).

За О. Муковозом, організаційно-педагогічні умови – це умови у сфері вдосконалення управління інтелектуальної взаємодії учасників освітнього процесу при вирішенні конкретних дидактичних завдань (Муковіз, 2016).

У дослідженнях вітчизняної ученої О. Єжової обґрунтовано думку про те, що це поняття стосується компонентів освітнього процесу на управлінському рівні і є сукупністю взаємопов'язаних інформаційних комплексів, які необхідно створювати суб'єкту (здебільшого ректору університету) на управлінському рівні для забезпечення управління науково-педагогічними кадрами та їх професійною діяльністю, а також студентами та їхньої діяльності щодо досягнення запланованих освітніх цілей. У цьому визначенні інформаційні комплекси означають обставини, які визначаються дослідником для досягнення поставленої мети, можуть стосуватися ресурсів, науково-методичного забезпечення та моніторингу здійснюваного педагогічного процесу (Єжова, 2014).

Вивчивши праці М. Гриньової, Н. Кононец, О. Рацула, Л. Рибалко, доходимо висновку, що організаційно-педагогічні умови доцільно трактувати як принципи підстави для поєднання дій, які становлять процес формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. І розглядати їх, рівно як і впроваджувати, потрібно комплексно (Гриньова, Кононец, Дяченко-Богун, Рибалко, 2019, Рацун, 2016).

На підставі аналізу праць науковців підсумовано, що в дослідженні організаційно-педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету мають передбачати такі взаємопов'язані обставини, дії та заходи, що сприяють упорядкованості, узгодженості взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, які спільно реалізують певну програму або мету – впровадження розробленої дидактичної системи (складається із п'яти взаємопов'язаних підсистем: концептуально-цільової, структурно-змістової, процесуально-технологічної, мотиваційної та діагностико-результативної) та експериментальну перевірку її ефективності (Нестуля, 2019).

На підставі аналізу науково-педагогічних праць та власного практичного досвіду роботи в університеті, вважаємо, що комплекс організаційно-педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету становлять:

- 1) спеціальна підготовка науково-педагогічних кадрів університету до процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів;
- 2) розширення можливостей процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів шляхом впровадження дистанційного навчання в освітньому середовищі університету;
- 3) впровадження системи кайдзен в освітньому середовищі університету.

Ці умови вважаємо пропедевтичною підготовкою до впровадження дидактичної системи. У процесі обговорення з викладачами ПУЕТ шляхів вирішення проблеми формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів на *круглому столі «Формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту: педагогічний експеримент»* дійшли висновку, що без

спеціальної підготовки науково-педагогічних кадрів університету, розроблення дистанційного курсу «Основи лідерства», який відкриє можливості для самостійного навчання студентів у зручний час та у зручному місці, без використання системи кайдзен як ключової ідеології організації освітнього процесу в університеті (всі разом до постійного покращення та вдосконалення), досягти позитивних результатів від упровадження розробленої дидактичної системи буде вкрай важко.

Спеціальна підготовка науково-педагогічних кадрів університету до процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів здійснювалася на базі Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів, який є підрозділом ПУЕТ, шляхом розробки та впровадження авторської освітньої програми курсу «Інноваційні методики викладання у вищій школі: новітнє в європейській та світовій практиці».

Варто зазначити, що програма курсу складається з чотирьох модулів та регламентує обсяг і послідовність лекційно-практичних занять, майстер-класів, тренінгів та організацію самостійної роботи викладачів.

Модуль 1 «Компетентнісно-зорієнтований підхід у підготовці сучасного фахівця» ставить за мету усвідомлення особистої професійної стратегії та визначення конкретних шляхів вдосконалення професійних і загальнолюдських компетентностей.

Модуль 2 «Тренінгові технології та техніки в роботі викладача» концентрує увагу на одній із ефективних інноваційних методик проведення занять – тренінгу. Розбираються усі складники цього освітнього процесу від розробки дизайну тренінгу до етапу «зворотного зв'язку». Тренінг розглядається як форма заняття з максимальним досягненням корисної продуктивної дії у навчанні.

Модуль 3 «Сучасні підходи до методики викладання дисциплін» знайомить викладачів із новітніми методами, прийомами, техніками навчання. Групі пропонуються практичні способи застосування новітніх технік: фасилітація, кіно-кейс, storytelling, МАК (метафоричні асоціативні карти), майндмеппінг, метод кайдзен. Через ці методики та техніки усвідомлюються і засвоюються найбільш затребувані компетентності з будь якого фаху для сучасного фахівця у XXI столітті, зокрема, вони сприятимуть організації процесу формування лідерської компетентності студентів.

Модуль 4 «Дистанційні технології у навчальній діяльності» покликаний ознайомити викладачів з особливостями створення освітнього контенту в середовищі дистанційного навчання (платформа Moodle).

Комплексно підійшовши до вирішення проблеми спеціальної підготовки науково-педагогічних кадрів університету до процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів, було зорієнтовано викладачів на активну участь у науково-практичних конференціях різних рівнів.

Водночас в освітньому середовищі ПУЕТ було організовано та проведено такі конференції, як-от: міжнародна науково-методична конференція «Якість вищої освіти: чинники формування конкурентоспроможності випускників», міжнародна науково-методична конференція «Якість вищої освіти та перспективи розвитку освітньої діяльності вищого навчального закладу», міжнародна науково-методична конференція «E-Learning and University Education», цикл науково-методологічних семінарів «Наука та вища освіта: проблеми взаємодії та виклики сучасної модернізації», круглі столи «Концепція лідерства-служіння як дидактична основа формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів», «Досвід управлінської діяльності І. А. Зязюна в контексті професійної підготовки лідера-управлінця», «Поняття лідерства як база формування лідерської компетентності менеджерів», «Практика реалізації лідерського підходу до підготовки фахівців нового покоління у ПУЕТ», «Концептуальні основи формування харизматичного лідера», «Ціннісні аспекти сучасних концепцій лідерства», «Дидактичні аспекти формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту: емоційне лідерство», «Особливості укладання посібника «Основи лідерства»: індивідуальні практичні завдання», «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості: з досвіду роботи», «Шляхи актуалізації лідерської управлінської парадигми в Україні», «Формування прагнення до самореалізації у студентській молоді при вивченні курсу «Основи лідерства» як чинник конкурентоспроможності», «Формування лідерської компетентності випускників у ЗВО Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»».

Розширення можливостей процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів шляхом упровадження дистанційного навчання в освітньому середовищі університету було реалізовано засобом створення дистанційного курсу «Основи лідерства», функціональність якого сприяла вирішенню дидактичних задач процесу навчання, спрямованого на формування лідерської

компетентності студентів. Доступ до цього курсу здійснюється через Головний центр дистанційного навчання ПУЕТ (режим доступу: <http://el.puet.edu.ua/>).

Для створення дистанційного курсу «Основи лідерства» було обрано платформу дистанційного навчання Moodle (модульне об'єктно-зорієнтоване динамічне освітнє середовище) – безкоштовну, відкриту систему управління навчанням. Вона реалізує, як стверджують учені, філософію «педагогіки соціального конструктивізму» та зорієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами, хоча підходить і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного навчання (Кононець, 2016, Муковіз, 2007).

Дослідження учених (Н. Кононець, О. Муковоза, Є. Смірної-Трибульської) переконливо доводять, що Moodle (розробник: компанія MOODLE PTY, Австралія) є зручним програмним комплексом для створення дистанційних курсів та веб-сайтів, який працює з відкритим кодом IMS та SCORM. Платформа, яка містить 35 модулів-функціоналів (модулі завдань, форуму, чату, журналів, тестів, ресурсів, семінарів тощо), може бути встановлена на будь-який комп'ютер, який підтримує PHP та роботу із різними системами управління базами даних. Нею керує адміністратор, який призначається під час інсталяції, та містить такі елементи: динамічні теми інтерфейсу (налаштування кольорів, шрифтів, розташування елементів інтерфейсу тощо); велику кількість модулів для розширення функціональності; широкий вибір мов у інтерфейсі; програмний код, доступний для редагування (Кононець, 2016, Муковіз, 2007, Смірнова-Трибульська, 2007).

Отже, налаштування курсу «Основи лідерства» надає можливість викладачеві, який здійснює дистанційне навчання у системі Moodle: організувати освітній процес на широкій варіативній базі (теоретичний матеріал у гіпертекстовій та мультимедійній формах, форуми, журнали, ресурси, дослідження, завдання, чати, семінари, тести тощо); редагувати тексти за допомогою вбудованого HTML-редактора; переглядати і зберігати в окремому файлі результати оцінювання участі студентів у форумах, виконання тестів, завдань; здійснювати повний доступ до звітів із виконаних робіт, зокрема, про затрачений час на їх виконання, зберігати у HTML чи простому текстовому форматі копії листів на форумах та відповіді викладачів; варіювати системи оцінювання знань студентів; архівувати курс (Муковіз, 2007.).

Для доступу до дистанційного курсу «Основи лідерства» (автори курсу О. Нестуля, С. Нестуля) можна скористатися можливостями Головного центру дистанційного навчання ПУЕТ el.puet.edu.ua, здійснити вхід до системи Moodle та обрати вище зазначений курс (Нестуля., Нестуля, 2016). На допомогу студентам та викладачам розроблено детальні методичні рекомендації щодо роботи в системі Moodle: http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/instr_teacher.pdf.

Структуру дистанційного курсу «Основи лідерства» у системі Moodle подано на рисунку 1.

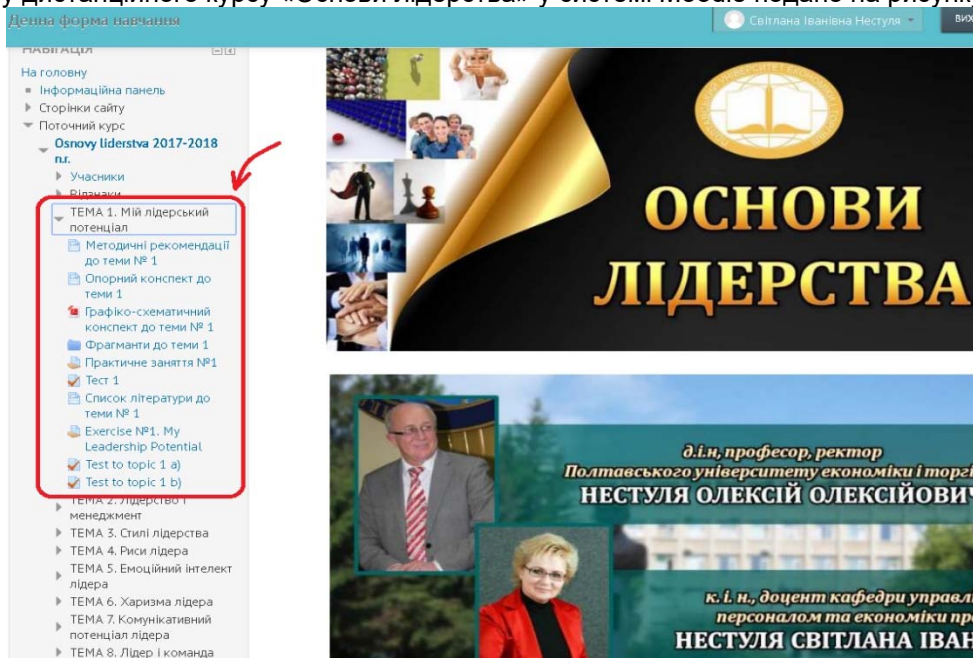

Рис. 1. Головна сторінка дистанційного курсу «Основи лідерства»

Як видно з рисунку 1, навігація курсом здійснюється за допомогою навігаційної панелі. Структуру дистанційного курсу, яка відображає його зміст та доступна через навігаційну панель, складають *організаційний (вступний) блок дистанційного курсу* (Вступ, Методичні рекомендації до курсу, Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів, Перелік питань для підсумкового контролю, Тематика курсових робіт, Блог, Новини, Глосарій, Персоналії). та *блоки модулів*: Модуль 1 (теми 1-4), Модуль 2 (теми 5-7), Модуль 3 (теми 8-10).

Ураховуючи той факт, що дидактична одиниця є найменшою частиною освітньої інформації, яка необхідна для сприйняття, аналізу та засвоєння студентами, розглянемо для прикладу дидактичні одиниці модуля дистанційного курсу: Методичні рекомендації до модуля, Тема № 1. (Структура), Методичні рекомендації до теми, Опорний конспект до теми № 1, Навчальні матеріали до теми № 1, Графіко-схематичний конспект до теми № 1, Список літератури до теми до теми № 1, Практичні завдання до теми № 1, Тестування до теми № 1, Приклади студентських робіт, Варто переглянути, прочитати (Фрагменти до теми 1). Сукупність дидактичних одиниць складає загальний зміст навчання дисципліни «Основи лідерства» відповідно до робочої програми. Проаналізуємо детальніше зміст модулів дистанційного курсу.

Перший модуль «Лідерство в сучасній управлінській парадигмі» уводить студентів у проблематику лідерства, визначаючи змістову сутність цього феноменального, але реально ефективно дієвого процесу. Його ефективність залежить від знань основних складників та принципів застосування у практичній діяльності. Тому в першому модулі розглядаються теми: «Мій лідерський потенціал», «Лідерство і менеджмент», «Стилі лідерства» та виконуються практичні завдання до тем.

Теми №1 та №2 першого модуля допоможуть майбутнім бакалаврам з менеджменту розібратися із дефініціями поняття «лідерство», з його класифікацією, місцем у системі інших дисциплін, визначити об'єкт і предмет курсу, класифікацію, з'ясувати основи управління та лідерства: владу та вплив, їх взаємозалежність, визначити, чим нова парадигма лідерства XXI столітті відрізняється від старої, що фундувалася у XX столітті. Порівнюючи менеджмент та лідерство, студенти отримають чітке бачення функцій різних процесів і ефективність конкретних ролей у відповідних ситуаціях.

Вивчаючи третю тему модуля, «Стилі лідерства», студенти звертають увагу на довготривалі дослідження, які визначили поведінку лідера у двох напрямках: «орієнтацію на людей» та «орієнтацію на завдання». Докладно вивчити модуль допоможуть методичні рекомендації, які запропоновані окремо до кожної теми.

У *другому модулі «Особистість лідера»* студенти знайомляться із структурою особистості лідера, різними підходами до її вивчення. Приділяється увага вивченню основ когнітивного складника особистості лідера. Здійснюється робота з ментальними моделями. Визначаються експериментально особисті якісні характеристики. Студенти вивчають когнітивний складник особистості лідера, його поведінкові настанови, Я-Концепцію, визначають локус контролю лідера та знайомляться з ціннісними основами особистості лідера. Цей модуль спрямований на відкриття невичерпних джерел особистісних ресурсів, які доцільно розвивати, щоб досягати поставлених у житті та професії цілей.

У *третьому модулі «Лідерство: організаційний аспект»* чотири теми. У темі «Комунікативні навички лідера» студенти познайомляться зі складниками комунікативного процесу, щоб зрозуміти, що ефективна комунікація – основа досягнень будь якої організації на різних рівнях. Студенти дізнаються, від чого залежить процес обміну інформацією, і як зробити його результативним; як впливає вербальна та невербальна комунікації на розуміння послідовниками завдань лідера; опанують найпотрібнішу техніку для управління будь-якого рівня – вмінням слухати, а також покроковими етапами успішного спілкування з аудиторією.

Як створювати команду, які етапи її формування, які виклики можуть очікувати лідера на кожному із етапів студенти дізнаються з теми «Лідер і команда». Як створити команду захоплену своєю справою та ефективною у досягненні цілей, як правильно розподіляти ролі у команді і утримувати єдність команди – все це в матеріалах та завданнях до теми. Організаційне лідерство починається з розуміння лідером власної місії та місії організації. Як правильно формулювати місію, як діяти, щоб місія не залишилася гаслами на папері, а жила в серцях працівників організації розкривають дві наступні теми «Лідер як соціальний архітектор» та «Лідер і корпоративна культура». Про основи формування стратегії та корпоративної культури, яка забезпечить поступальний розвиток на довгі часи, познайомлять студентів матеріали тем та завдання до них, виконуючи які, студенти практично зможуть дати відповідь на низку питань, що забезпечать змістову діяльність і зроблять життя наповненим і щасливим. Таким чином, зміст дистанційного курсу «Основи лідерства», відображений у трьох модулях, безпосередньо

спрямований на формування лідерської компетентності студентів у процесі вивчення дисципліни (Нестуля, 2019).

Наголосимо, що дистанційний курс, створений у системі Moodle, реалізує принцип гіпертекстовості освітнього контенту (можливість перегляду навчального матеріалу за гіперпосиланнями) (Кононець, 2016). Такі гіперпосилання у тексті навчальних матеріалів можна знайти у межах усього контенту курсу.

Послугуючись результатами досліджень Н. Кононець та з урахуванням аналізу подання освітнього контенту розробленого у системі Moodle дистанційного курсу, можемо стверджувати, що гіпертекстовість курсу «Основи лідерства» посилює можливість вирішення дидактичних задач, що визначається його такими характеристиками: *нелінійність* (вибір довільної і зручної навігації в дистанційному курсі); *зв'язаність* (використання системи гіперпосилань, навігаційних панелей та інтерактивних кнопок як засобів зв'язування освітнього контенту); *структурованість* (побудова дистанційного курсу у вигляді деревовидної структури і зручне розташування навчального матеріалу на його сторінках, що полегшує процес розробки дистанційного курсу як гіпертекстового середовища); *зв'язаність* (за допомогою гіперпосилань у дистанційному курсі пов'язуються фрагменти тексту з аудіо, відеофайлами, графічні зображення з презентаціями тощо); *змістовна повнота* (зв'язування усіх необхідних складників дистанційного курсу в цілісну нерозривну систему) (Кононець, 2016).

Підкреслимо, що для успішного вирішення дидактичних задач у відкритому середовищі дистанційного курсу притаманні відповідні ролі користувачам: *адміністратор* здійснює будь-які зміни у середовищі дистанційного навчання та відповідає за належне функціонування дистанційного курсу, його налаштування і коректність даних, що знаходяться на сайті, а також реєстрацію користувачів; *викладачі-тьютори* – викладачі університету, особи, які є практикуючими фахівцями, і які можуть бути залучені до викладання дисципліни «Основи лідерства» з наданням права доступу до дистанційного курсу; *студенти*, які вивчають дисципліну «Основи лідерства».

Отже, розроблений дистанційний курс «Основи лідерства» є потужним дидактичним ресурсом формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, який повністю забезпечує всі види занять з дисципліни і включає в себе: засоби вивчення теоретичних основ дисципліни (інформаційний складник); засоби підтримки практичних занять, виконання курсових робіт, проектів, індивідуальних завдань (практико-орієнтований складник); засоби контролю знань (контролюючий складник); засоби інтерактивної взаємодії тандему «викладач-студент» (інтерактивний складник); методичні рекомендації щодо вивчення як всієї дисципліни, так і її модулів (методичний складник); засоби управління процесом вивчення дисципліни (керуючий складник).

Також розширено можливості процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів під час дистанційного навчання шляхом упровадження розробленого нами електронного посібника «Основи лідерства» (авторський колектив О. Нестуля, С. Нестуля, Н. Кононець) для мобільних пристроїв (рис. 2) (Нестуля, Нестуля, Кононець, 2018).

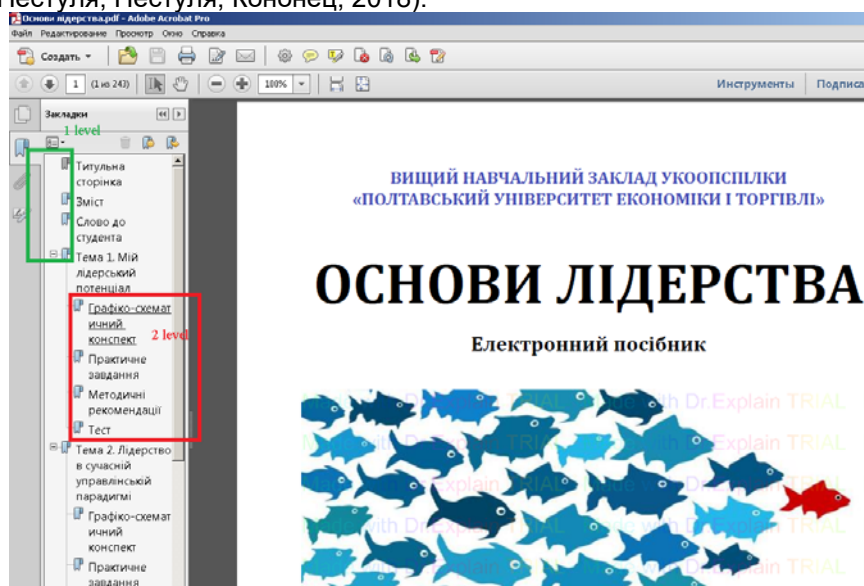

Рис. 2. Електронний посібник з дисципліни «Основи лідерства»

Науковим підґрунтям для впровадження системи кайдзен в освітньому середовищі університету послуговували праці Е. Гайнеєва, М. Коленсо, Н. Кононец, І. Масаакі, П. Матюхіна, ґрунтовний аналіз яких уможливив трактувати поняття *системи кайдзен в освітньому середовищі університету* як постійний цілеспрямований процес вдосконалення освітнього процесу з урахуванням кадрових, фінансових, матеріально-технічних, дидактичних ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням досягнення складних цілей (створення полілінгвального, підприємницького, інноваційного закладу вищої освіти лідерського типу, конкурентоспроможного на вітчизняному, європейському та світовому освітніх просторах), оптимізацію форм, методів і засобів навчання, розвиває лідерську компетентність як студентів, так і викладачів та приводить до запланованих результатів (Кононец, 2016, Нестуля, 2019).

Власна практика переконує, що система кайдзен в освітньому середовищі університету забезпечує створення атмосфери підтримки й розвитку лідерського потенціалу, творчих здібностей і талантів співробітників та студентів через їхню участь в органах самоврядування, інноваційній освітній, науковій і практичній діяльності, програмах міжнародного співробітництва й мобільності та є оптимальним способом формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів у заданих умовах.

Примітно, що нині метод кайдзен широко використовується при підготовці менеджерів, маркетологів, економістів, фахівців галузі туризму, фахівців з інформаційних технологій, економічної кібернетики та багатьох інших затребуваних на сучасному ринку праці в Україні спеціалістів, оскільки формує у студентів уміння ефективно працювати, самостійно приймати нестандартні рішення, комплексно підходити до оцінювання результатів, вибору способів своєї діяльності. Можна погодитися з Н. Кононец, що кайдзен в освітньому процесі є науково обґрунтованою системною моделлю діяльності науково-педагогічних кадрів, яка містить опис алгоритму їхніх дій з розв'язку певної освітньої проблеми (Кононец, 2016). Продовжуючи думку дослідниці, варто зазначити, що систему кайдзен можна розглядати і як стратегію, яка об'єднує широкий спектр методів оптимізації навчання і підвищення ефективності освітнього процесу в університеті у цілому та процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів, зокрема.

Реалізаційним механізмом створення системи кайдзен у ПУЕТ став постійно діючий семінар-практикум «Система кайдзен: шлях до лідерства», метою якого було ознайомлення науково-педагогічних кадрів із філософією кайдзен, студіювання відповідної вітчизняної та зарубіжної літератури, демонстрація можливостей застосування методу кайдзен у сучасному освітньому процесі в університеті (відпрацювання технології формулювання кайдзен-питань, введення модуля «Кайдзен» при вивченні дисциплін типу «Менеджмент», «Самоменеджмент», «Комунікації та соціальна відповідальність», «Групова динаміка та комунікації», який демонструє застосування методу кайдзен у процесі розвитку лідерських якостей студентів, знайомить з цікавою стратегією японського менеджменту, що дала можливість зайняти цій країні лідерські позиції в багатьох сферах економіки, надає можливість випробувати застосування шестикутного набору для творчого мислення кайдзен, організувати ефективну роботу студентів у команді).

Кожен із викладачів, які брали участь у роботі постійно діючого семінару-практикуму, мав можливість ознайомитися із ментальними моделями (стійкі, сильні робочі суб'єктивні судження, глибоко вкорінені переконання щодо необхідності розвитку лідерської компетентності студентів, постійного вдосконалення процесу навчання та самовдосконалення) організаторів і тренерів семінару (пошукувач, науково-педагогічні працівники кафедри управління персоналом і економіки праці ПУЕТ, педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), взяти участь у дискусіях, презентувати власні ментальні моделі, навчальні стилі, здійснити самоаналіз, поділитися власним педагогічним досвідом у процесі формування лідерської компетентності своїх вихованців.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що орієнтиром успішного впровадження дидактичної системи формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету слугують організаційно-педагогічні умови у їх комплексному поєднанні: 1) спеціальна підготовка науково-педагогічних кадрів університету до процесу формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів (реалізовано засобом впровадження авторської освітньої програми курсу «Інноваційні методики викладання у вищій школі: новітні в європейській та світовій практиках»; активізації участі викладачів у науково-практичних конференціях різних рівнів, круглих столах, майстер-класах, тренінгах тощо); 2) розширення можливостей процесу формування лідерської компетентності

майбутніх менеджерів шляхом впровадження дистанційного навчання в освітньому середовищі університету (реалізовано за допомогою створення дистанційного курсу «Основи лідерства»); 3) впровадження системи кайдзен в освітньому середовищі університету (реалізовано постійний цілеспрямований процес вдосконалення освітнього процесу з урахуванням кадрових, фінансових, матеріально-технічних, дидактичних ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням досягнення складних цілей (створення полілінгвального, підприємницького, інноваційного закладу вищої освіти лідерського типу, конкурентоспроможного на вітчизняному, європейському та світовому освітніх просторах), оптимізацію форм, методів і засобів навчання, розвиває лідерську компетентність як студентів, так і викладачів та приводить до запланованих результатів – постійно дієвий семінар-практикум «Технологія кайдзен: шлях до лідерства», стратегія розвитку університету, місія університету «Разом – до вершин професійної досконалості й життєвого успіху кожного заради процвітання України»).

Перспективу дослідження вбачаємо у розширенні спектру організаційно-педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету та вдосконаленні визначених шляхом добору інноваційних освітніх технологій.

Література

Гриньова М. В., Кононець Н. В., Дяченко-Богун М. М., Рибалко Л. М. Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язберезувального освітнього середовища. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 72, №4. С.182–193.

Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2-14. № 3. С. 39–43.

Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2002. 22 с.

Кононець Н. В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів: дис. докт. пед. наук. Полтава, 2016. 473 с.

Муковіз О. П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: теорія та методика: монографія. Умань : Видавець "Сочінський М. М.", 2016. 393 с.

Муковіз О. П. Методика роботи в системі Moodle. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2007. № 7. С. 11–14.

Нелюбов С. А. Организационно-педагогические условия формирования субъектной позиции школьника в учебной деятельности: автореф. дис. канд. пед. наук. Новосибирск, 2001. 20 с.

Нестуля С. І. Дидактичні засади формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету: дис. докт. пед. наук. Полтава, 2019. 700 с.

Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н. В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів. Полтава : ПУЕТ, 2018. 241 с.

Нестуля С. І., Нестуля О. О. Дистанційний курс «Основи лідерства». Полтава: ПУЕТ, 2016. URL: <http://www2.el.puet.edu.ua/izdo/course/view.php?id=781>

Рацул О. А. Теоретичні і методичні засади системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів: дис. докт. пед. наук. Кропивницький, 2016. 465 с.

Смірнова-Трибульська Є. М. Дистанційне навчання з використанням системи MOODLE: навч.-метод. посіб. Херсон: Вид-во Айлант, 2007. 465 с.

Organizational and pedagogical conditions for the formation of future managers' leadership competence with in the University Environment

Nestulya Svitlana²

*HEI constituting the Central Union of Consumer Associations of Ukraine (Ukoopspilka)
"Poltava University of Economics and Trade", Poltava, Ukraine*

The leading role of effective managers, leaders, professionals, capable of rapid adaptation to the transformation and modernization processes in the current Ukrainian economy, politics, production, education and services is of particular importance in the context of the dynamic changes that are taking place in the contemporary socio-political, economic and educational space of Ukraine. Therefore, the problem of developing leadership competence of future managers in the university's educational environment arises.

² *Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Personnel Management, Labour Economics and Economic Theory at the HEI constituting the Central Union of Consumer Associations of Ukraine (Ukoopspilka) "Poltava University of Economics and Trade"*

The purpose of the research is to substantiate organizational and pedagogical conditions for developing leadership competence of the future managers in the educational environment of universities and to outline the ways of their realisation.

It has been found out that organizational and pedagogical conditions should be interpreted as fundamental grounds for combining actions facilitating the process of developing future managers' leadership competence in the university's educational environment. It is necessary to consider them as well as to implement. The organizational and pedagogical conditions have been defined and substantiated: special training of the scientific and pedagogical tertiary staff in developing future managers' leadership competence (round tables, workshops, trainings, etc.); enhancement of the process of developing future managers' leadership competence through the implementation of distance learning in the university's educational environment (realized through the creation of a distance course "Fundamentals of Leadership"); implementation of the "kaizen" system in the educational environment of the university (implemented in the framework of the ongoing seminar-workshop "Kaizen Technology: the Path to Leadership").

Keywords: *manager, leader, development, leadership competence, organizational and pedagogical conditions, distance learning, kaizen.*

References

- Hrynova, M.V., Kononets, N.V., Diachenko-Bohun, M.M. & Rybalko, L.M. (2019). Resursno-orientovane navchannia studentiv v umovakh zdoroviazberezhualnoho osvithnoho seredovyschcha [Resource-based learning of students in the health-saving educational environment]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. Tom 72, №4. S.182-193. [in Ukrainian].
- Kononets, N.V. (2016). *Dydaktychni osnovy resursno-orientovanoho navchannia dystsyplin kompiuternoho tsykladu studentiv ahrarnykh koledzhiv [Didactic bases of resource-based learning computer sciences cycle students of agrarian colleges]*. (Dys. dokt. ped. nauk). Poltava. 473 s. [in Ukrainian].
- Mukoviz, O.P. (2016). *Dystantsiine navchannia u systemi neperervnoi osvity vchyteliv pochatkovoi shkoly: teoriia ta metodyka: monohrafiia [Distance learning in the system of continuous education of elementary school teachers: theory and methodology: monograph]*. Uman : Vydavets "Sochinskyi M. M.". 393 s. [in Ukrainian].
- Mukoviz, O.P. (2007). *Metodyka roboty v systemi Moodle [Methods of work in the Moodle system]*. *Kompiuter u shkoli ta simi*. № 7. S. 11-14. [in Ukrainian].
- Neliubov, S.A. (2001). *Orhanyzatsyonno-pedahohycheskye uslovia formirovaniia sub'ektivnoi pozytsyyi shkolnyka v uchebnoi deiatelnosti [Organizational and pedagogical conditions for the formation of the subjective position of a student in educational activity]*. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). Novosybyrsk. 20 s. [in Russian].
- Nestulia, S.I. (2019). *Dydaktychni zasady formuvannia liderstoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv z menedzhmentu v osvithnomu seredovyschchi universytetu [Didactic principles of formation of leadership competence of future bachelors in management in the university's educational environment]*. (Dys. dokt. ped. nauk). Poltava. 700 s. [in Ukrainian].
- Nestulia, O.O., Nestulia, S.I. & Kononets, N.V. (2018). *Osnovy liderstva: elektronnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv [Fundamentals of leadership: electronic manual to student independence]*. Poltava : PUET. 241 s. [in Ukrainian].
- Nestulia, S.I. & Nestulia, O.O. (2016). *Dystantsiinyi kurs «Osnovy liderstva» [Distance Learning Course in Fundamentals of Leadership]*. Poltava. URL: <http://www2.el.puet.edu.ua/lizdo/course/view.php?id=781> [in Ukrainian].
- Ratsul, O.A. (2016). *Teoretychni i metodychni zasady systemnoho rozvytku informatsiinoi kultury maibutnikh sotsialnykh pedahohiv [Theoretical and methodological foundations of the systematic development of information culture of future social educators]*. (Dys. dokt. ped. nauk). Kropyvnytskyi. 465 s. [in Ukrainian].
- Smirnova-Trybulska, Ye.M. (2007). *Dystantsiine navchannia z vykorystanniam systemy MOODLE: navch.-metod. posib [Distance learning using MOODLE]*. Kherson : Vyd-vo Ailant. 465 s. [in Ukrainian].
- Yezhova, O.O. (2014). *Sutnist orhanizatsiino-pedahohichnykh umov pedahohichnoho protsesu [The essence of organizational and pedagogical conditions of the pedagogical process]*. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*. № 3. S. 39-43. [in Ukrainian].

Zubko, A.M. (2002). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy udoskonalennia navchalnoho protsesu v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh kadriv [Organizational and pedagogical conditions for improving the educational process in the system of training of pedagogical staff].* (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). Kyiv. 22 s. [in Ukrainian].

Accepted: August 01, 2020

